

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

קול קורא!

תוכנית לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי

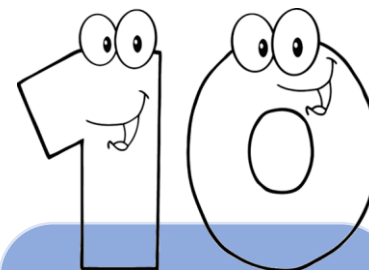
ד"ר לימור קולן

מדריכה ארצית, הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף שפות

מרצה, מדריכה פדגוגית, המסלול לחינוך מיוחד, המכללה האדמית לחינוך ע"ש דוד ילין

במפגש היום

- היכרות עם התוכנית: קול קורא!
- לקידום שטף הקריאה
- חשיבות שטף הקריאה
- היבטים בהתפתחות שטף הקריאה
- ייחודיות תהליכי הקריאה בעברית
- כלים דידקטיים ופסיכו-פדגוגיים

פרקטיקות
לקידום שטף
קריאה

כלים
להערכת
שטף קריאה

מודל
ההתערבות
הטקסט כמצע
להתערבות

"קול קורא"

תוכנית לקידום שטף הקריאה
בבית הספר היסודי

2019

מדינת ישראל - משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית

ד"ר לימור קולן ד"ר שני לוי-שמעון
מדריכות ארציות, הפיקוח על הוראת העברית ביסודי ובקדם יסודי

חינוך לשוני - עברית בקדם יסודי וביסודי

משולחן המפמ"ר

תוכניות לימודים

ידע מקצועי ודידקטי

חומרי הוראה ולמידה

הערכה ס

"קול קורא" היא תוכנית מערכתית לקידום שטף הקריאה של כלל התלמידים בכיתות ב' ו' בבית הספר היסודי. שטף הקריאה כולל את מרכיב הדיוק, הקצב והפרוזודיה (הנגנה מותאמת).

התוכנית עוסקת בשלושה מרכיבים עיקריים המשפיעים על שטף הקריאה:

- תפקודים מטה-קוגניטיביים-ניהוליים

- ידע לשוני ומטה-לשוני

- תפקודים רגשיים

התוכנית מציעה גישה פסיכו-פדגוגית לקידום הקריאה של כלל התלמידים על ידי המורה בכיתה כולה, בדרך המשתלבת במערך השיעור הרגיל.

ייחודיות התוכנית:

- ✓ התוכנית מתמקדת במיומנות שטף הקריאה – והצבתה כמטרה אוריינית!
- ✓ התוכנית תופסת את שטף הקריאה כמיומנות המתפתחת לאורך כל שנות הלימוד בבית ספר יסודי.
- ✓ התוכנית עוסקת בפיתוח מיומנות שטף קריאה בשתי האורתוגרפיות בעברית – בכתיב המנוקד ובכתיב שאינו מנוקד ובמעבר ההתפתחותי ביניהן
- ✓ התוכנית מפתחת הבנת עומק בתהליכי קריאה בסיסיים בהתפתחותם ובאופן קידומם.

✓ התוכנית מציעה כלים דידקטיים ופסיכו-פדגוגיים לקידום שטף הקריאה.

✓ התוכנית מציעה מודל התערבות המוטמע בתהליכים אורייניים גבוהים.

✓ התוכנית מהדקת את קישרי הזיקה שבין הערכה להתערבות.

✓ התוכנית מציעה כלים להערכה המשולבת בלמידה.

Assessment of / for and as Learning

✓ התוכנית מותאמת להתערבות אוניברסלית ופרסונלית.

התוכנית נותנת מענה לשלושה מקבצים של תלמידים:

קוראים תקינים

- הוראה מפורשת – מטה לשונית, מטה קוגניטיבית
- הגברת מודעות לתהליכים המתרחשים אצלם באופן אוטומטי והפיכתם למפורשים

תלמידים המתקשים במעבר לקריאת הכתיב שאינו מנוקד

- איתור מוקדם
- הוראה מפורשת להגברת המודעות לעמימות אורתוגרפית
- רכישת אסטרטגיות

תלמידים המתקשים ברכישת שטף הקריאה בכתיב המנוקד

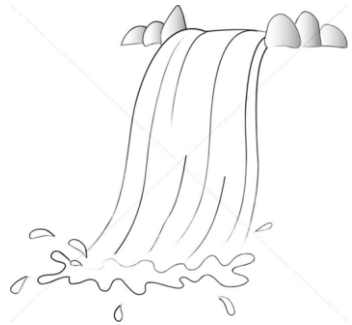
פרופילים שונים של מתקשים

- איתור מוקדם
- הוראה מפורשת
- מתן מענה במסגרת השיעורים הכיתתיים בקבוצה קטנה או בפרטני

מהו שטף קריאה?

שטף קריאה הוא מושג המתייחס לרהיטות הקריאה וכולל שלושה רכיבים המתארים את איכות ויעילות הקריאה:

✓ מידת הדיוק

✓ קצב הקריאה

✓ הפרוזודיה בקריאה - ההנגנה בקריאת הטקסט בהתאם לתוכנו ולמבנה התחבירי של משפטיו.

מדוע חשובה מיומנות שטף הקריאה?

חשיבות שטף הקריאה

קריאה יעילה ומיומנת מאפשרת למידה ועצמאות בלמידה.

קריאה יעילה ומיומנת מאפשרת הנאה מקריאה והנִיָּעָה לקריאה.

Chapman, & Tunmer, 2003

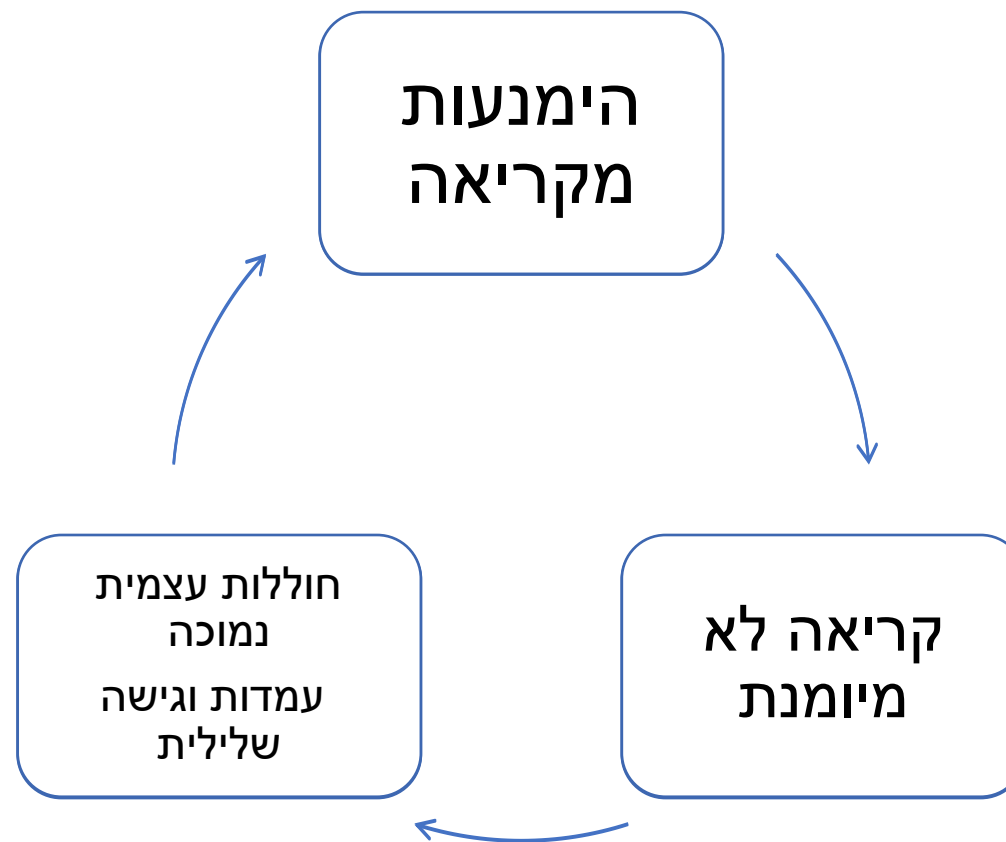

אפקט מאתיו בקריאה

Matthew Effect in Reading

(Stanovich, 2009)

העשירים מתעשרים יותר והעניים מתרוששים

קריאה יעילה ומיומנת משקפת תהליכי פענוח אוטומטיים!

תהליכי קריאה אוטומטיים כרוכים בהשקעת מאמץ קוגניטיבי מזערי (קשב, זיכרון עבודה).

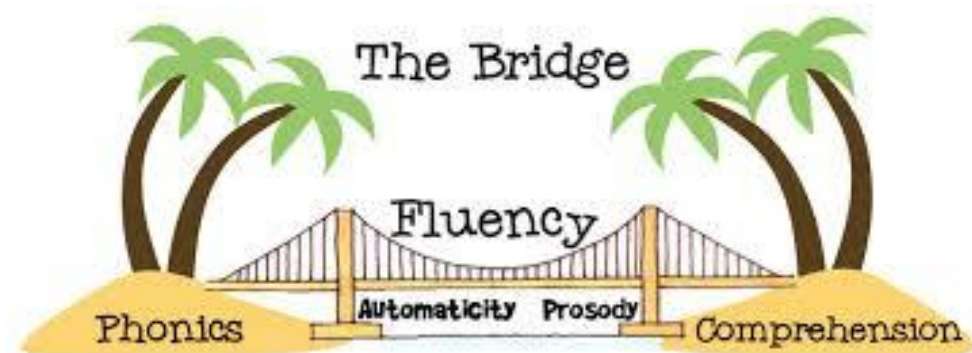
תהליכי פענוח אוטומטיים מאפשרים הפניית המאמץ הקוגניטיבי להבנת הטקסט.

שטף קריאה יוצר את הגשר שבין הפענוח הפונולוגי להבנת הנקרא.

שטף קריאה מאפשר פרזודיה.

Pikulski & Chard, 2005

חשיבות שטף הקריאה

מטרה חברתית-
תרבותית, ערכית

השתלבות בחברה אוריינית!
משימה לאומית!

לגדל ילדים שיגדלו להיות מבוגרים אורייניים.

תפיסות ועמדות כלפי קריאה מתעצבות מתוך
ההתנסויות בקריאה.

קריאה מיומנות מעוררת מבחינה רגשית.

מתקיימים יחסי גומלין בין התפקודים הרגשיים לתפקודי הקריאה.

הערכה עצמית משמעותית

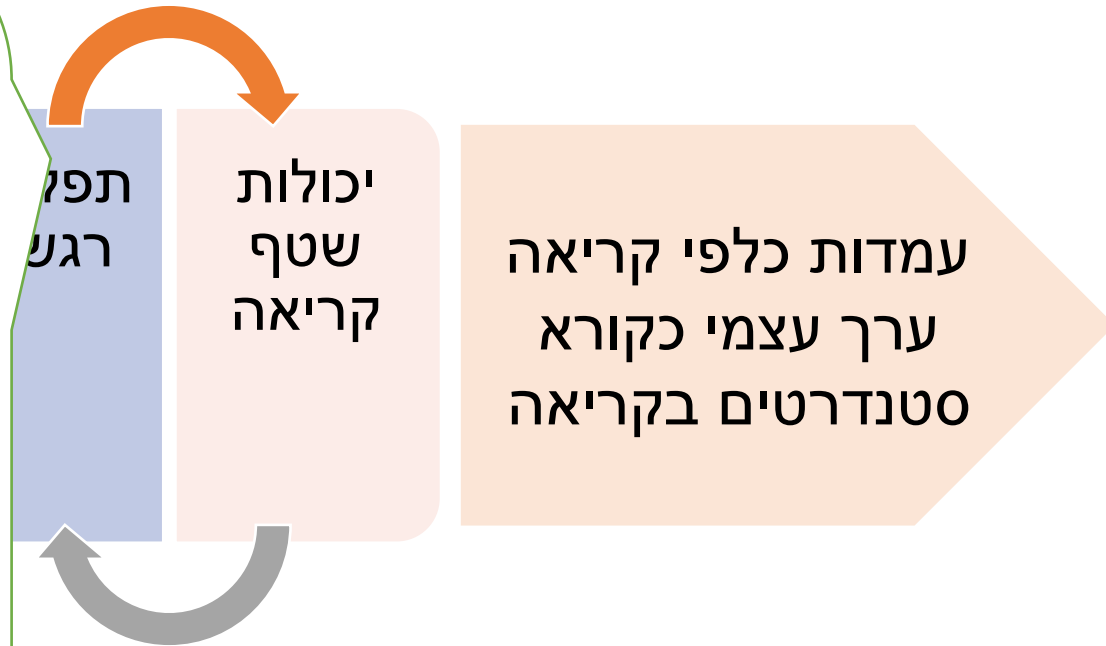
ביותר לתהליך הקריאה!

הידעתם?! שילדים נוטים לתפוס עצמם כקוראים טובים אם הם קוראים מהר.

קריאה מהירה נתפסת אצל ילדים כקריאה טובה גם אם היא משובשת ומלווה בחוסר הבנה.

ככה זה אצל ילדים! 😊

Kasperski, Shany & Katzir, 2016

קריאה מיומנות מעוררת מבחינה רגשית.

מתקיימים יחסי גומלין בין התפקודים הרגשיים לתפקודי הקריאה.

הערכה עצמית בקריאה משמעותית

ביותר לתהליך הקריאה!

הידעתם?! שילדים נוטים לתפוס

עצמם כקוראים טובים אם הם

קוראים מהר.

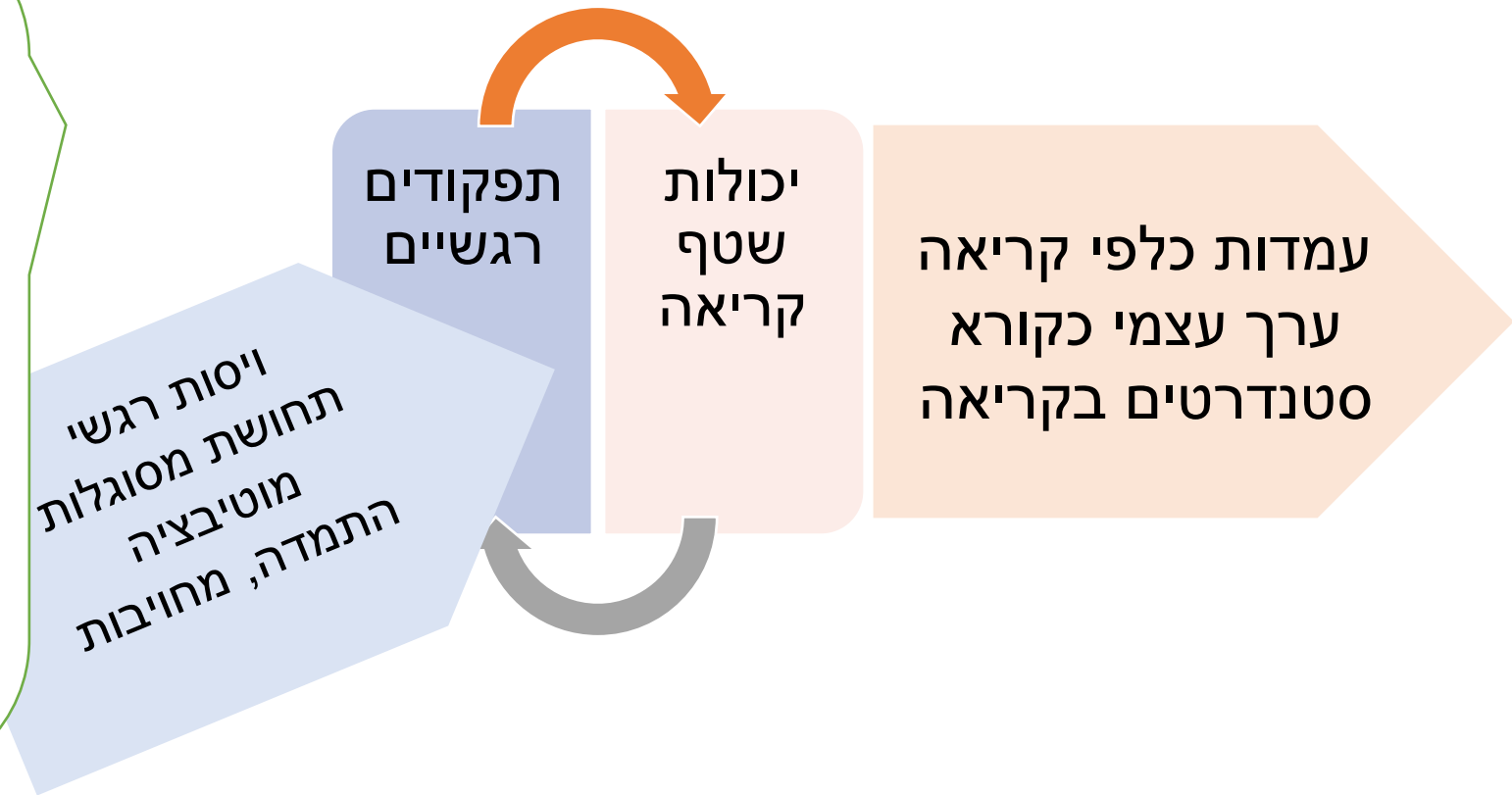
קריאה מהירה נתפסת אצל ילדים

כקריאה טובה גם אם היא משובשת

ומלווה בחוסר הבנה.

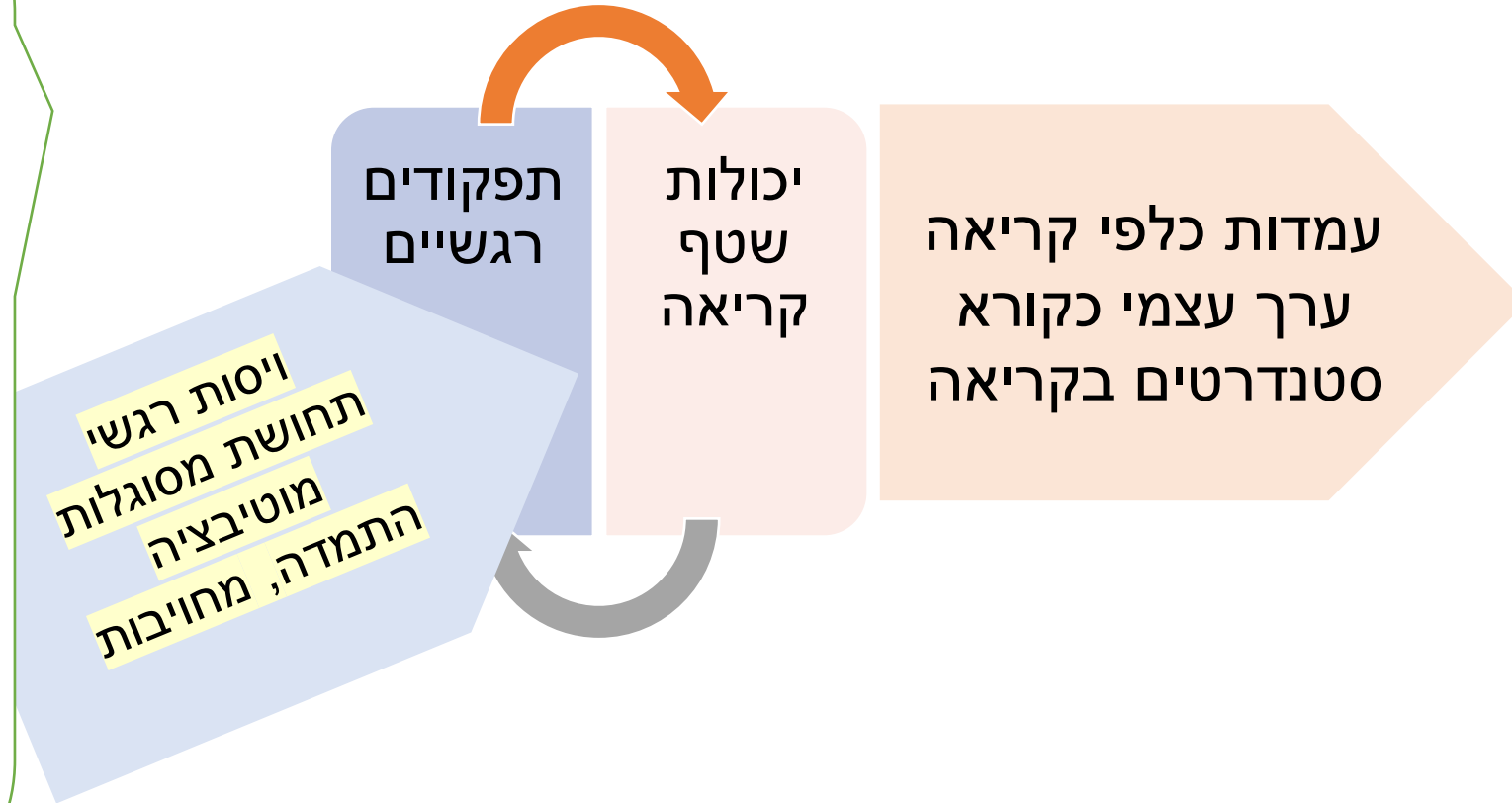
ככה זה אצל ילדים! 😊

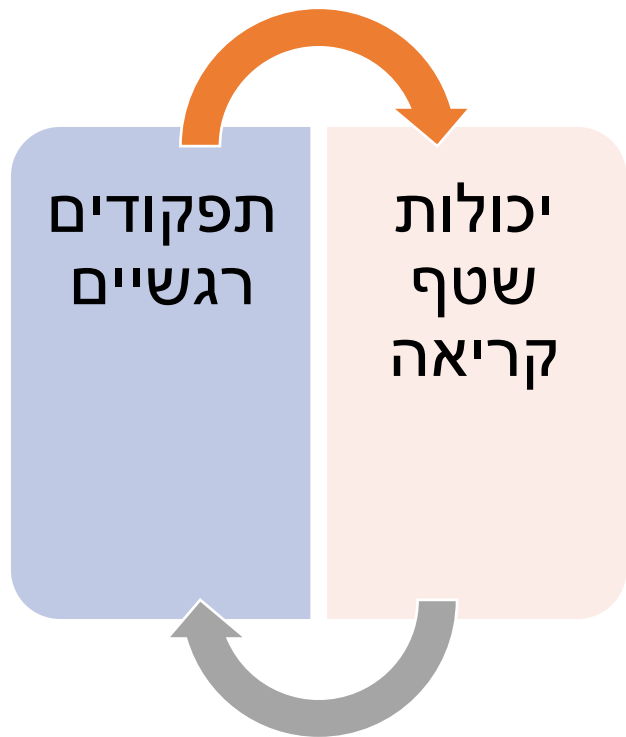
Kasperski, Shany & Katzir, 2016

קריאה מיומנות מעוררת מבחינה רגשית. מתקיימים יחסי גומלין בין התפקודים הרגשיים לתפקודי הקריאה.

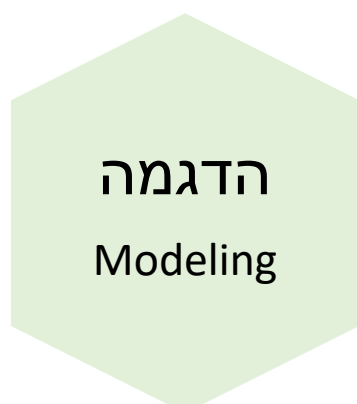
תחושת מסוגלות מתייחסת למידת הביטחון האישי להתמודד עם מטלות קריאה. תחושת המסוגלות משפיעה על ההחלטות שלנו, על אופן ההתמודדות, העוררות הרגשית והמוטיבציה. ככל שתחושת המסוגלות בקריאה גבוהה יותר כך הקורא יצליח להתמודד טוב יותר עם מטלת הקריאה. ככל שהוא בטוח בעצמו יותר הוא ישקיע מאמץ רב יותר והתמדה רבה יותר. קורא בעל תחושת מסוגלות עצמית גבוהה מאמין ביכולת שלו להשתפר ככל שישקיע ויתמיד בקריאתו, וכן הוא מכיר בערך של למידה משגיאות.

היבטים פסיכו-פדגוגיים

- ✓ גישה פרגמטית!
skill development approach
- ✓ הוראה מפורשת!
- ✓ שיח מטה לשוני
- ✓ משוב לקריאה
- ✓ תרגול ואימון אינטנסיבי
- ✓ שילוב משחוק בלמידה
- ✓ למידה בחברותא
- ✓ הבניית אסטרטגיות
- ✓ פרקטיקות פסיכו-פדגוגיות

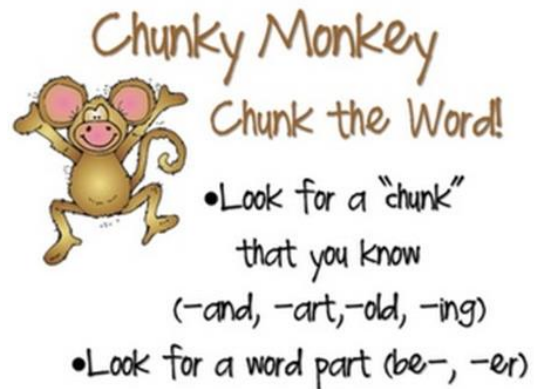

התפתחות שטף קריאה

ח - תו - לו - ם
חתול-ים

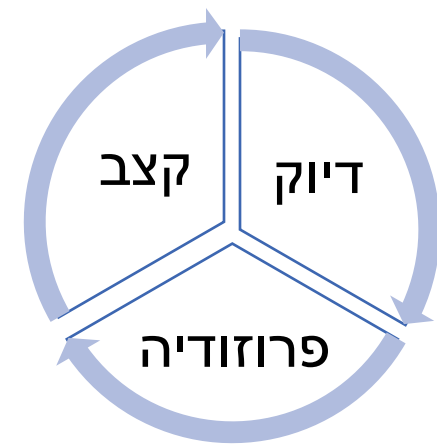
כדורים
ילדים

במהלך כיתה ב' לקראת כיתה ג' אנחנו רואים שרוב התלמידים מצליחים לפתח מיומנויות שטף קריאה –
הקריאה מתפתחת מקריאה פונולוגית phonological decoding לקריאה אורתוגרפית word recognition.

פרופילים שונים של מתקשים
בשטף קריאה

קשיים ברכישת שטף קריאה –
קריאת מצרפת / מקוטעת
ריבוי שיבושי פענוח שונים
קריאה לא יעילה
קושי להפיק משמעות
דעיכת הפרוזודיה

תקשים בל פרופיל

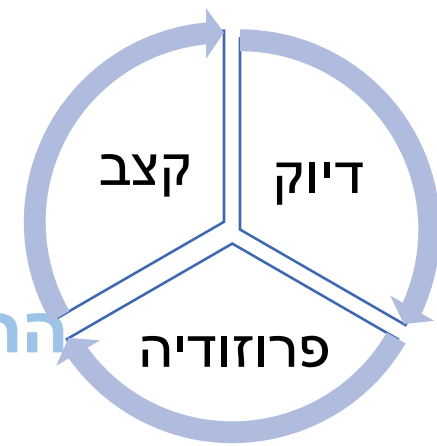
קצב
 קריאה מקוטעת/מצרפת
 איטיות בקריאה

דיוק
 כמות השגיאות
 איפון השגיאות

הבנה	פרוזודיה	קצב	דיוק
		✓	x
		x	✓
		x	x

פרוזודיה
 הנגה מותאמת לתוכן
 הנגה מותאמת לתחביר

1. קריאה לא מדויקת וגלובלית
2. קריאה מדויקת ומקוטעת
3. קריאה לא מדויקת ומקוטעת

פרופילים של מתקשים בקריאה

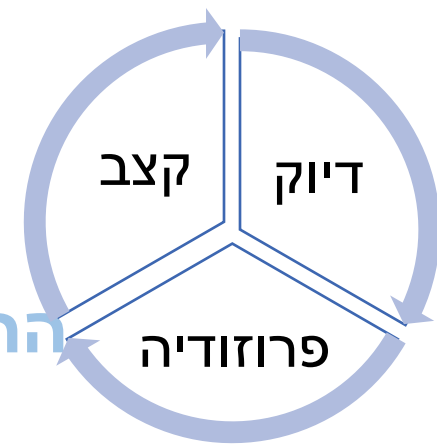
הרחבת ההתבוננות על תהליכי הקריאה ומנגנוני ההתמודדות

דיוק קצב פרוזודיה דפוסים ניהוליים

✓ ✗

ויסות עצמי בקריאה
 *תיקון עצמי=בקרה, גמישות קוגניטיבית
 *עיכוב תגובה, השתהות

1. קריאה לא מדויקת וגלובלית
2. קריאה מדויקת ומקוטעת
3. קריאה לא מדויקת ומקוטעת

פרופילים של מתקשים בקריאה

הרחבת ההתבוננות על תהליכי הקריאה ומנגנוני ההתמודדות

דיוק קצב פרוזודיה דפוסים רגשיים

x

גישה לקריאה ודפוסי התמודדות
 מה נראה? התמדה, ביטויים רגשיים,
 מחויבות: השקעת מאמץ, ניסיון
 להתמודדות למרות תחושת הקושי

c

1. קריאה לא מדויקת וגלובלית
2. קריאה מדויקת ומקוטעת
3. קריאה לא מדויקת ומקוטעת

מהם הגורמים המשפיעים על התבססות שטף הקריאה?

✓ תרגול ואימון!

✓ חשיפה חוזרת למילים - מסייעת בחיזוק הייצוג
הזיכרון האורתוגרפי (חשיפה של בממוצע 7 פעמים)

♠ כיצד זה יתכן שקורא מיומן מסוגל לקרוא מילים
שלא נחשף אליהן ולא תרגל אותן?

מפרסה

ניתוח מורפולוגי Morphological parsing

מפרסה

מַצְלָמָה

מַקְדָּחָה

מברגה

מסרטה

מסרגה

מגרסה

מגרפה

✓ משקל מַקְטָלָה – מכשירים

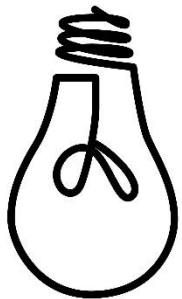
✓ תבנית פונולוגית מְֹּהָ

✓ שורש פרס

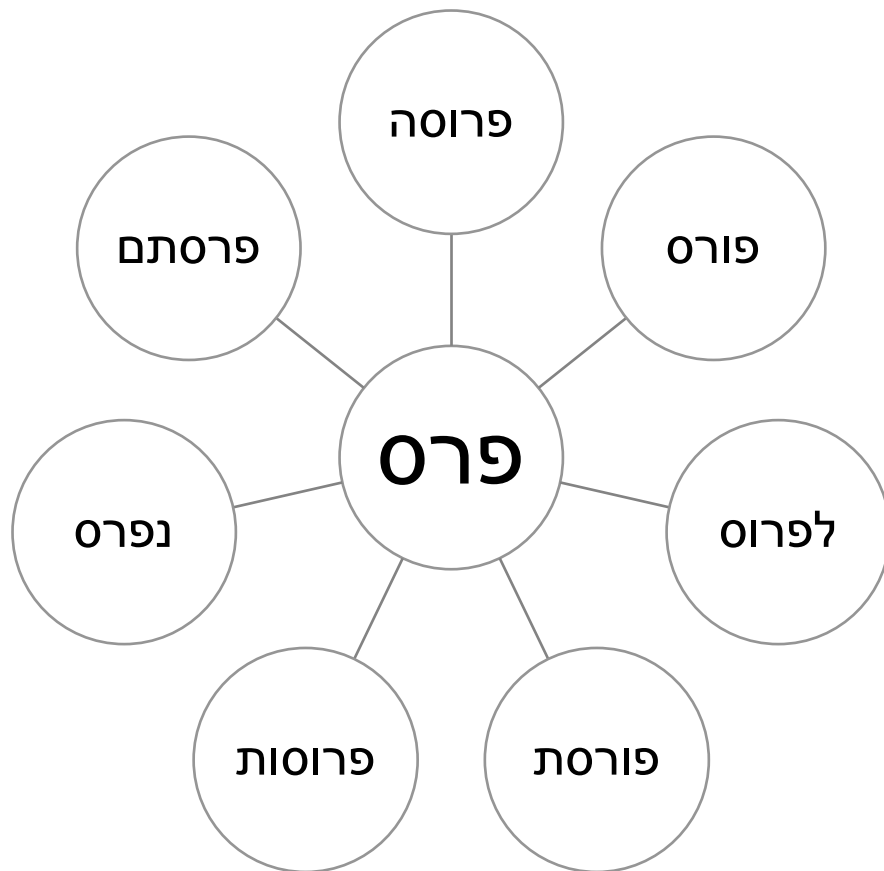
מַפְרָסָה - מכשיר לפריסה

קריאה המבוססת על
ידע לשוני

יצירת סכמות
מורפולוגיות

מבנה

מפרסה

מצלמה

מקדחה

מברגה

מסרטה

מסרגה

מגרסה

מגרפה

רבים

יחיד

נקבה

זכר

נקבה

זכר

פורסות

פורסים

פורסת

פורס

הקלוז ככלי דידקטי

1. כדי לפרוס את הנקניק השתמשנו ב _____ .
2. אמא _____ את העוגה וכל ילד קיבל _____ עוגה.
3. אבא נוהג לקנות לחם _____ .

חקירת
מילים

חקירת
המשפט

פעילות מסוג זה מאפשרת:

חקירת מילים וחקירת משפטים

עבודה על ידע לשוני בתוך הקשר תוכני ותחבירי.

הסתייעות בהקשר – אסטרטגיה מאוד חשובה

בקריאת הכתיב שאינו מנוקד (ריבויי עמימות

אורתוגרפית)

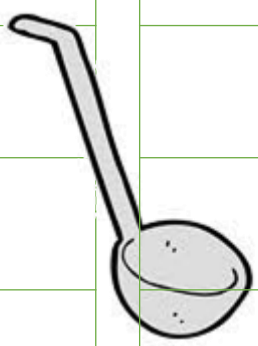
תרגול קריאה שאיננה לינארית (הלוך-חזור)

שיח מטה לשוני

מודעות מורפו – תחבירית

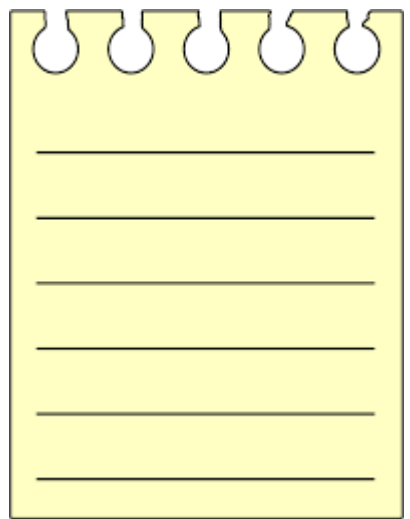
רגשת

רַקְפֹּת	גַּנְנֹת	נַזְלֹת
קַצְפֹּת	זַמְרֹת	אֲדָמֹת
רַכְבֹּת	צַלְמֹת	צַהֲבֹת
כַּוָּרֹת	צִיּוֹרֹת	שַׁעֲלֹת
צַמְרֹת	חִילֹת	חַצְבֹּת
דְּבִשָּׁת	כְּתִיבֹת	כַּלְבֹּת
יְבִשָּׁת		
צַלְקֹת		
מַצְקֹת		
כְּסָפֹת		

היבטים דידקטיים

- ✓ הוראה מפורשת!
- ✓ שיח מטה לשוני
- ✓ הגברת הערנות והמודעות המורפולוגית
- ✓ הרחבת ידע מורפולוגי
- ✓ יצירת סכמות מורפולוגיות
- ✓ חיזוק לולאת הקשר בין המבנה, למשמעות

- ולצליליות
- ✓ הפחתת ניקוד!
- ✓ מִשְׁחֹק
- ✓ תרגול כתיב

קפצת

טרמפולינה

אלופים בעברית?
היכנסו ל- hebrew.tnuva.co.il
לתחרות נושאת פרסים

האקדמיה ללשון העברית
היחידה לשירות הציבור

יעפת

ג'ט-לג

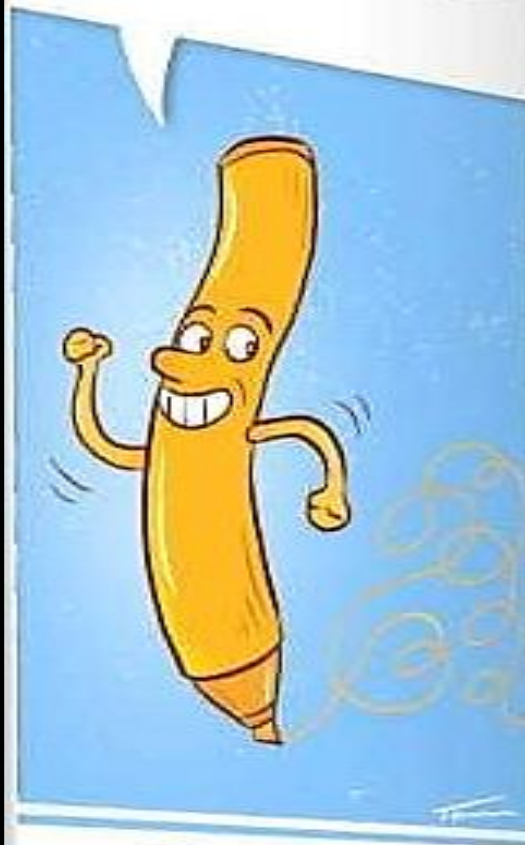

אלופים בעברית?
היכנסו ל- hebrew.tnuva.co.il
לתחרות נושאת פרסים

האקדמיה ללשון העברית
היחידה לשירות הציבור

מצבע

נדננ

האקדמיה ללשון העברית
קסדי קור

שרתנית (שגיאה חיננית)

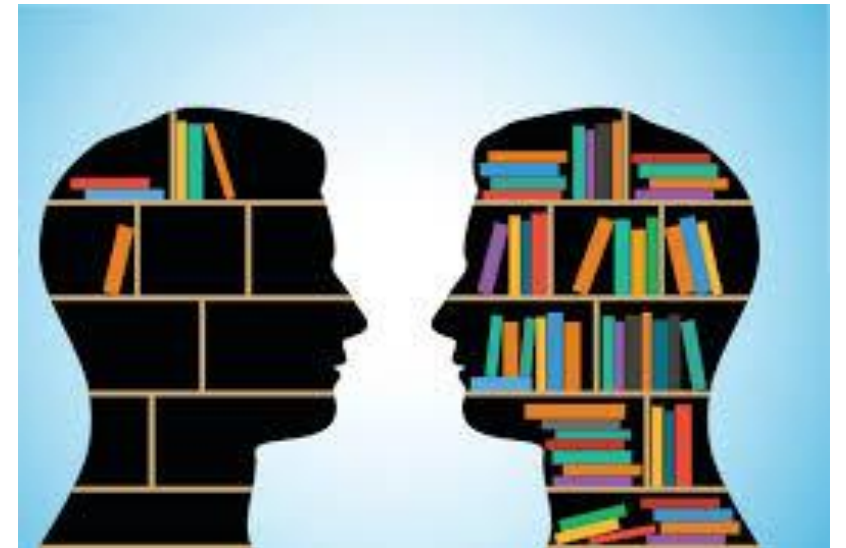
רקדנית שחקנית מדענית ספרנית

מעבר פענוח פונולוגי לקריאה אורתוגרפית

במהלך תקופת הפענוח הפונולוגי צובר הילד ידע מורפו-אורתוגרפי במנגנון של לימוד עצמי self-teaching mechanism.

חשיפה חוזרת למילים עם רצפי אותיות החוזרות על עצמן מאפשרת לילד ליצור הכללות הנגזרות משכיחות, מסדירות ומדמיון בין מילים.

Share, 1995

חשיפות מרובות וההכללות מקלות על צורכי העיבוד של מערכות הזיכרון ומאפשרות להפוך מידע לחלק מהזיכרון לטווח הארוך. ייצוג 'עמיד' בזיכרון המנטאלי מאפשר שליפה מהירה של הייצוגים ויישומם בקריאה ובאיות.

התפתחות קריאה

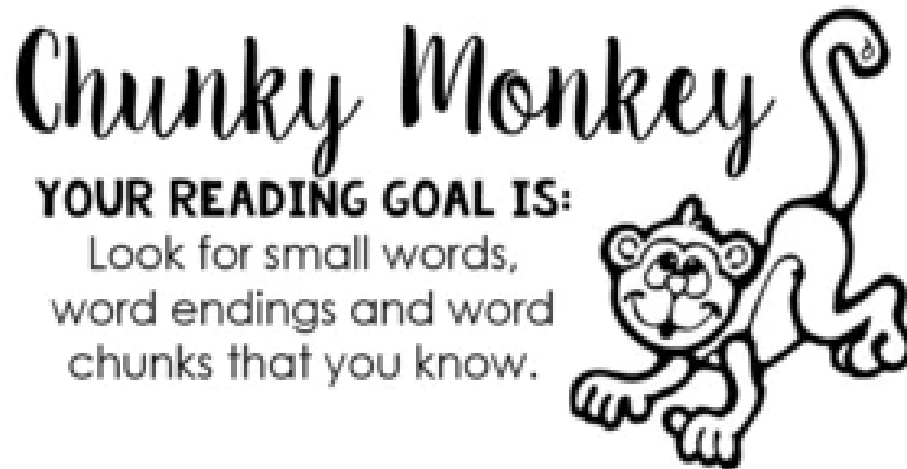
המעבר מקריאה פונולוגית לקריאה אורתוגרפית מתאפשר ברגע שמתפתחת אצל הקורא הערנות המורפולוגית ומתרחב הידע המורפולוגי. הקורא מתחיל לתפוס יחידות גדולות יותר (צרור צלילים) במילה.

ערנות מורפולוגית
ידע מורפולוגי
ניתוח מורפולוגי
Morphological parsing

Chunks

צרור אותיות המקושרות אחת לשנייה (גם אם במבנה לא קוהרנטי), והן נושאות יחד משמעות. ככל שהמבנה של השפה סדר ועקבי כך קל יותר לקורא לתפוס את הסדירות ולהפנים אותה בזיכרון המנטלי.

תקשורת תזמורת תזכורת תפזורת תכתובת

הלמידה הסטטיסטית מושפעת ממאפייני הקורא וממאפייני הטקסט.

מאפייני הקורא!

יכולות הבחנה, השוואה,
זיהוי דמיון ושוני בין מילים
זיכרון
יצירת אנלוגיות
יצירת הכללות
יישום ידע בהקשרים
חדשים

מאפייני האורתוגרפיה! שקיפות / עמימות אורתוגרפית סדירות

טום נפגש עם הנסיך

טום התעורר רעב ויצא לדרכו. הוא שוטט בעיר בבגדיו המרופטים ולא שם לב למתרחש סביבו. עוברים ושבים דחפו אותו ואחדים גערו בו, אך הוא נשאר שקוע בהרהוריו. כעבור זמן מה הגיע לארמון גדול ומפואר. הוא הביט בהתפעלות ונפעם מהמבנה הכביר, מאגפיו רחבי הידיים, מהשער המוזהב הענקי ומאריות האבן העצומים שמשני צדדיו.

בפתח השער המוזהב ניצבו שומרים חמושים גבוהים ודוממים, עטויים שריון פלדה נוצץ מכף רגל ועד ראש. לא רחוק מהארמון עמדו אנשים רבים והמתינו כדי להעיף מבט במישהו מבני המשפחה המלכותית.

טום חלף על פני השומרים בצעדים אטיים ומהוססים והתקרב אל השער. לפתע ראה מחזה מרהיב: מהעבר האחר של השער עמד נער חיוני, בגדיו הנאים עשויים משי ותכשיטיו מתנוצצים, על ירכו חרב משובצת אבני חן, לרגליו מגפיים אדומים ולראשו כובע אדום מהודר. לידו עמדו משרתיו. הוא היה נסיך אצמתי בלי צל של ספק.

טום התנשם מרוב התרגשות ועיניו נפערו בהשתאות. הוא השתוקק להתקרב אל הנסיך ולהתבונן בו. הוא הצמיד את פניו אל מוטות השער, אך כעבור רגע תפס בו אחד החיילים ביד גסה, השליך אותו לעבר הקהל ואמר:

"הסתלק מכאן, קבצן שכמותך!"

ההמון הריע בללוג, אך הנסיך הבחין במתרחש, קפץ אל השער כשעיניו בורקות מכעס וקרא:

"אל תעז לפגוע כך בנער עני! פתח את השער והקנס אותו פנימה!"

דגשים

היבטים דידקטיים בהוראת
תלמידים המתקשים לבסס שטף
קריאה

- ✓ נגביר את הערנות והמודעות המורפולוגית – שיח מטה לשוני
- ✓ נרחיב ידע לשוני – מורפולוגי-דקדוקי, סמנטי ותחבירי
- ✓ ניצור תהליכים של למידה סטטיסטית בצורה מפורשת.
- ✓ נגדיר את ההכללות.
- ✓ נציע מרחב לתרגול אינטנסיבי.

למידה סטטיסטית

בתהליך הקריאה כמו בכל תהליך למידה, הקורא קולט את הנתונים מתוך חשיפה אליהם, מעבד אותם, ויוצר הכללות של ידע.

יצירת ההכללות מושפעת מתוך אופי הנתונים שאליהם הוא נחשף.

ככל שהם שכיחים יותר, סדירים ושקופים, כך הוא מיטיב ללמוד אותם.

Saffran, 2003

הוראה מפורשת!

זיהוי הזדמנויות בהקשרים

טקסטואליים

העלאה למודעות - ערנות

מורפולוגית

ניתוח מורפולוגי

Morphological parsing

"קילוף" חלקי המילה

וכשתפגשו

הרחבה והכללה

תרגול קריאה ואיות

ייצוג סכמות

בזיכרון

המנטאלי

שיפור

שטף

הקריאה

שיפור

הבנת

הנקרא

הבנת

מילים

איות

וכשתפגשו

התאבשתי

התרחצתי

כשתפגשו

התפעלתי

כשתפגשו

התראשתי

כשתפגשו

התאהבתי

להיך

שביך

כהיך

צצ'יך

שצ'יך

אוכף

אכפתי

שואך

שאכתי

דלור

דלרתי

שואך

שאכתי

לואך

לאכתי

וכשתפגשו

וכשתפגשו

וכשנפגש

and when we will meet...

Chunky Monkey
Chunk the Word!

- Look for a "chunk" that you know
(-and, -art, -old, -ing)
- Look for a word part (be-, -er)

קריאה דרך המבנה של המילה –

"קילוף" חלקי המילה

Morphological parsing סגמנטציה מורפולוגית

משמעות

מבנה פונולוגי (צליליות)

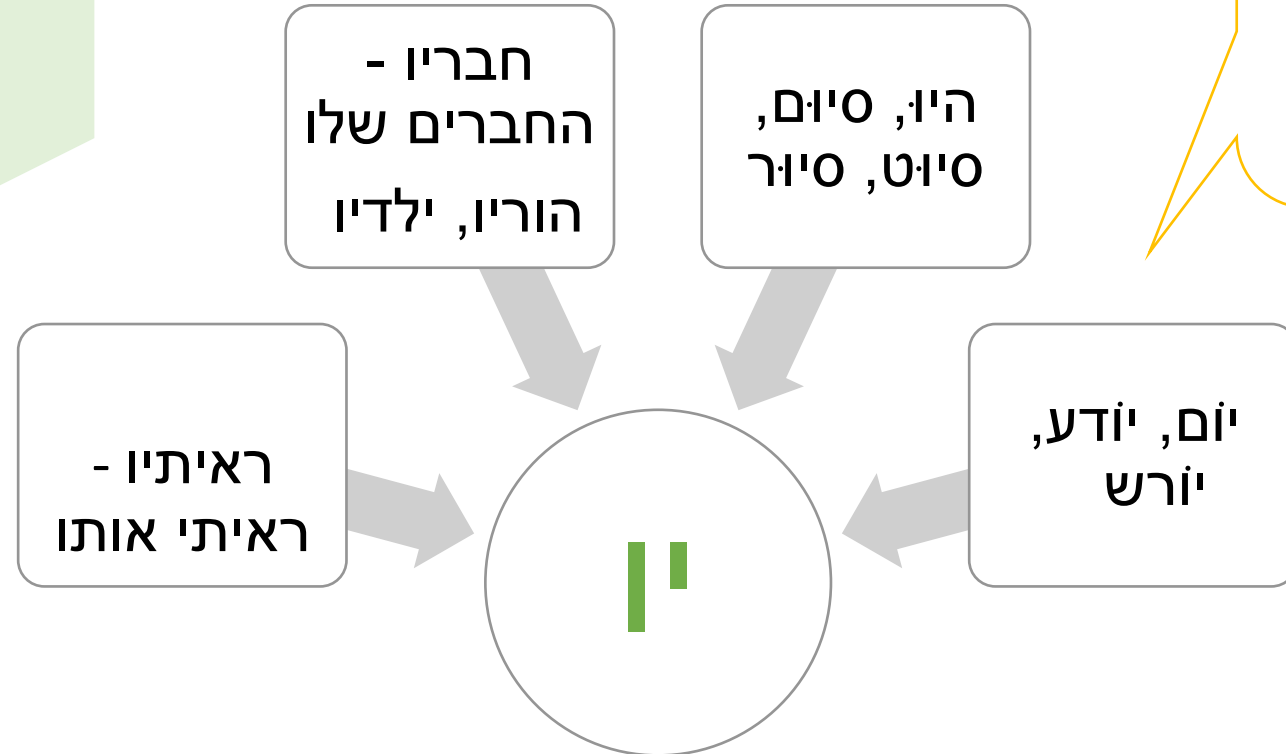
סכמה

זיהוי מהיר של מילים דומות

עמימות אורתוגרפית

האורתוגרפיה העברית מאופיינת בעמימות אורתוגרפית מרובה.

הסרת הניקוד יוצרת עמימות אורתוגרפית

בקרה

חקירת
מילים

איות

הרחקה

אכלנו בצל את ארוחת הצהריים.

אכלנו בצל את
ארוחת הצהריים.

אכלנו בצל את ...

אכלנו בצל ...

רביד, ד' (2012). הקריאה בהתפתחות שפה מאוחרת: מודל כללי והכורח הטיפולוגי השמי. בתוך: דרמון, א' ופולק, א' (עורכים). מה קורה כשאני קורא? מחקרי בלשנות, מוח וחינוך על קריאה בכלל ובערבית בפרט. ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

פעילות מסוג זה מאפשרת:

- ✓ הרחקה! – היבט רגשי
- ✓ הגברת ערנות ומודעות מורפו-תחבירית
- ✓ פיתוח תהליכים של ויסות עצמי בקריאה
- ✓ הרחבת ידע לשוני + יצירת סכמות תחבירית
- ✓ גמישות קוגניטיבית
- ✓ בקרה למשמעות

רצוי לנהל פעילות בהוראה מפורשת!
לתרגל זאת בחברותא!

שיח מטה לשוני:

מיקוד במילה בצל:
חקירת מילה בהקשר התחבירי

בַּצֵּל בְּצֵל

מבנה תחבירי 1 מבנה תחבירי 2

אכלנו בצל	אכלנו בחדר
אכלנו פיצה	אכלנו בים
אכלנו גלידה	אכלנו בסלון

בִּדְלִי
בִּדְלִי

הפרעות קשב וריכוז מופיעות לרוב בילדות וכוללות אימפולסיביות, מוסחות דעת והיפראקטיביות, וברוב הילדים הללו ממשיכות גם לחיים הבוגרים ומתבטאות בתסכול, חוסר ארגון, ותגובה רגשית גבוהה. הטיפול בהפרעות קשב מחייב לרוב שילוב של טיפול תרופתי לצד טיפול נפשי וסיוע גופני (כגון **ריפוי בעיסוק**), וכן הנחיה בנוגע ל**תזונה** נכונה. לצד אלו, חשוב גם ייעוץ של גורם מקצועי המעריך את התמונה החברתית והמערכתית (**פסיכולוג חינוכי/עובד סוציאלי**).

ילדות

ילדות ילדות

התבוננות רפלקטיבית על תהליכי הקריאה:

ניטור הבנה – בקרה על הבנת הנקרא

ויסות עצמי בקריאה – האטה בקריאה, קריאה

חוזרת

קריאה שאיננה לינארית

הסתייעות בידע לשוני: הקשר, סמנטיקה, תחביר

הפעלת תפקודים ניהוליים במהלך הקריאה:

- אינהיביציה – עצירה, עיכוב תגובה, השתהות
- גמישות קוגניטיבית – החזקה בו זמנית של שתי האפשרויות
- זיכרון עבודה
- בקרה

חשיבותו ומרכזיותו של הידע הלשוני בתהליכי הקריאה

1. מצאתי את הספר שלך.

2. האם קנתה חולצה לבנה וגם לבתה לכבוד החג.

לְבָנָה

תואר השם, צורת נקבה

לְבָנָה

שם עצם (בן) + תוספת ל (אות השימוש) + הטית שייכות (שלה)

3. לאחר טיפול ממושך הילד הבריא חזר ללימודים.

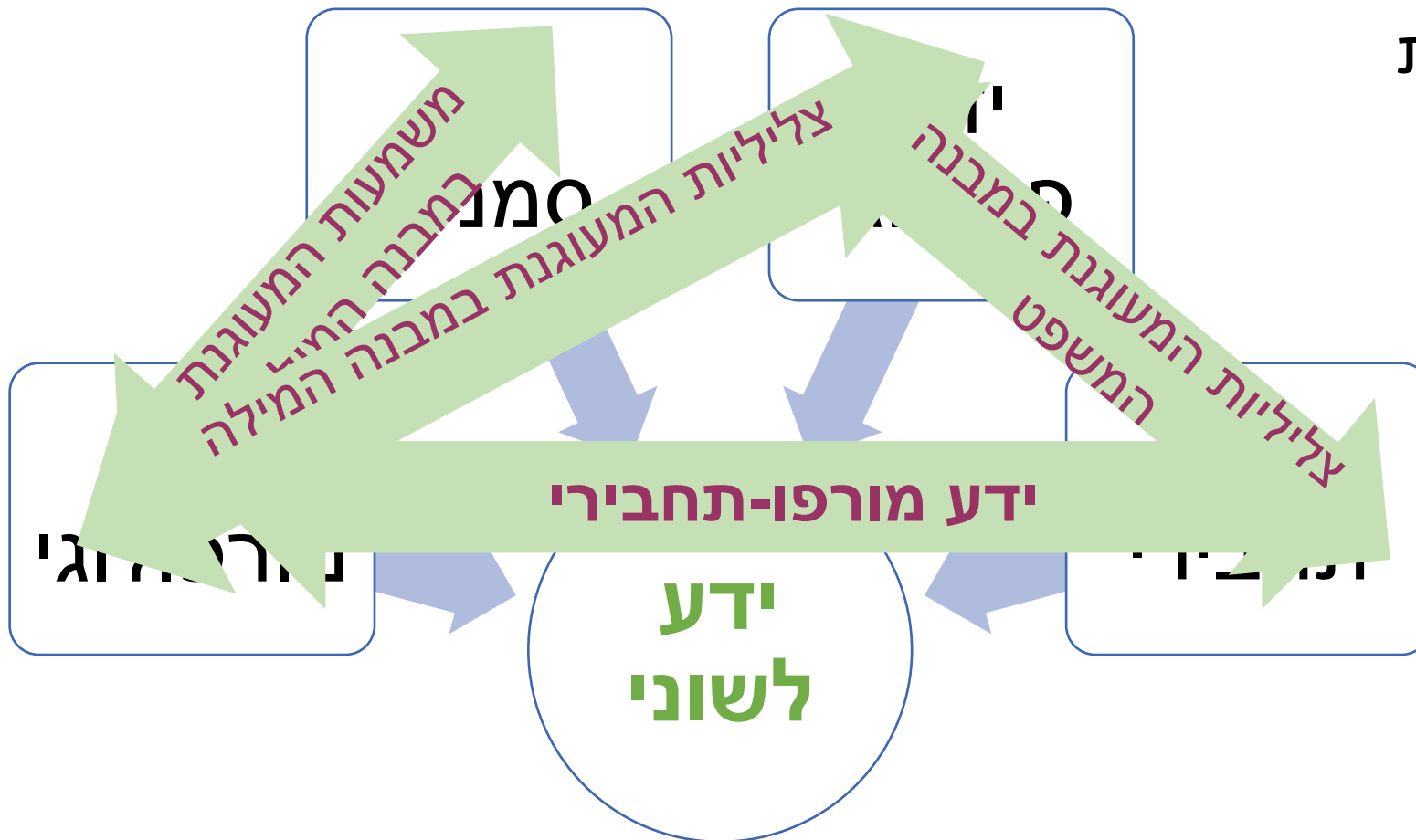
4. למניעת האסון האיש הזהיר הציל את חברו הפזיז.

חשיבותו ומרכזיותו של הידע הלשוני בתהליכי הקריאה

ידע מורפולוגי נבנה בזיקה לידע תחבירי.

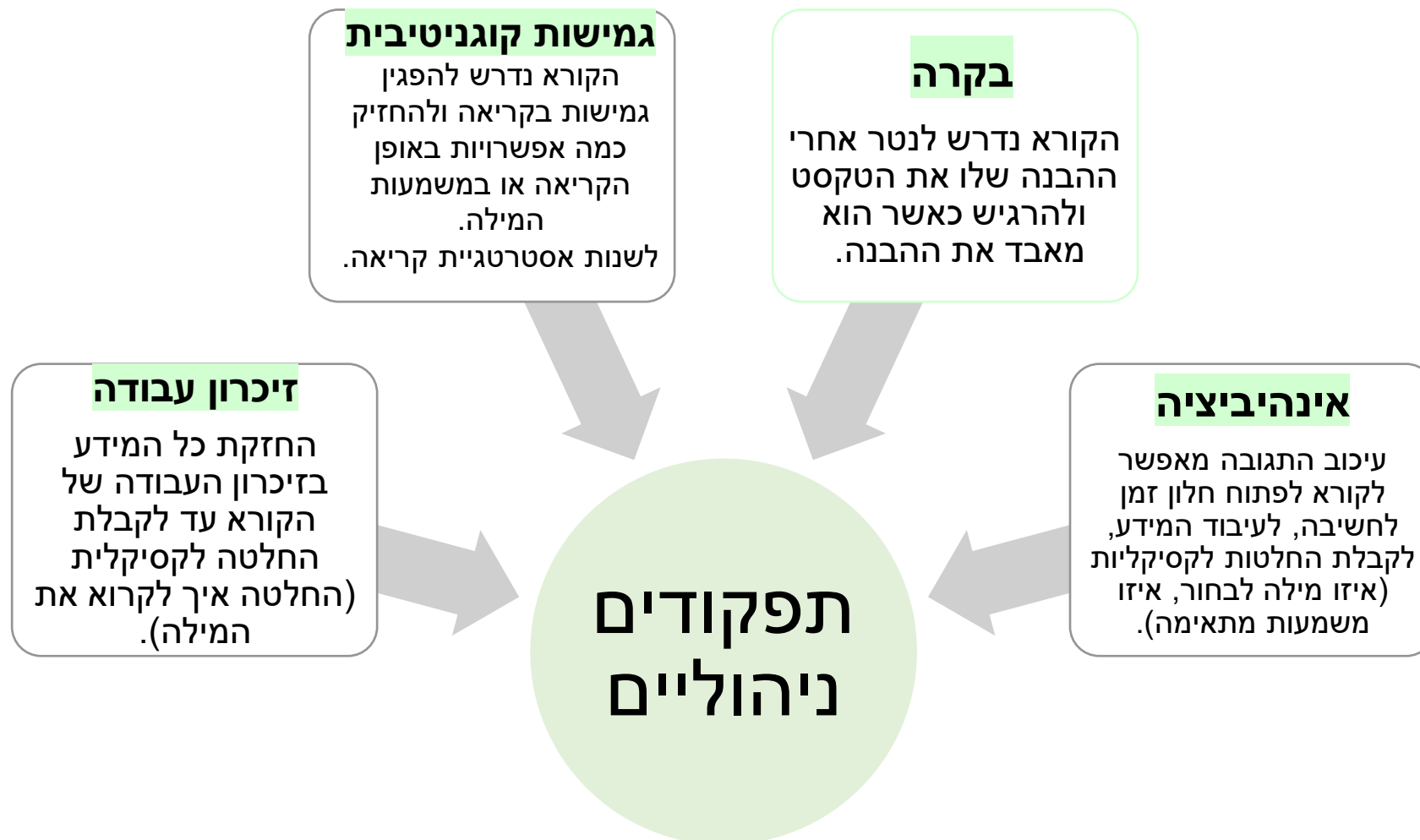
ההקשר התחבירי מאפשר לקורא לקבל החלטות לקסיקליות באשר לזיהוי המילה: אופן קריאתה (מבנה פונולוגי) ומשמעותה.

חשיבותם ומרכזיותם של התפקודים הניהוליים בתהליכי הקריאה

Executive Functions

התפקודים הניהוליים מאפשרים הפעלת תהליכי ויסות עצמי במהלך הקריאה.

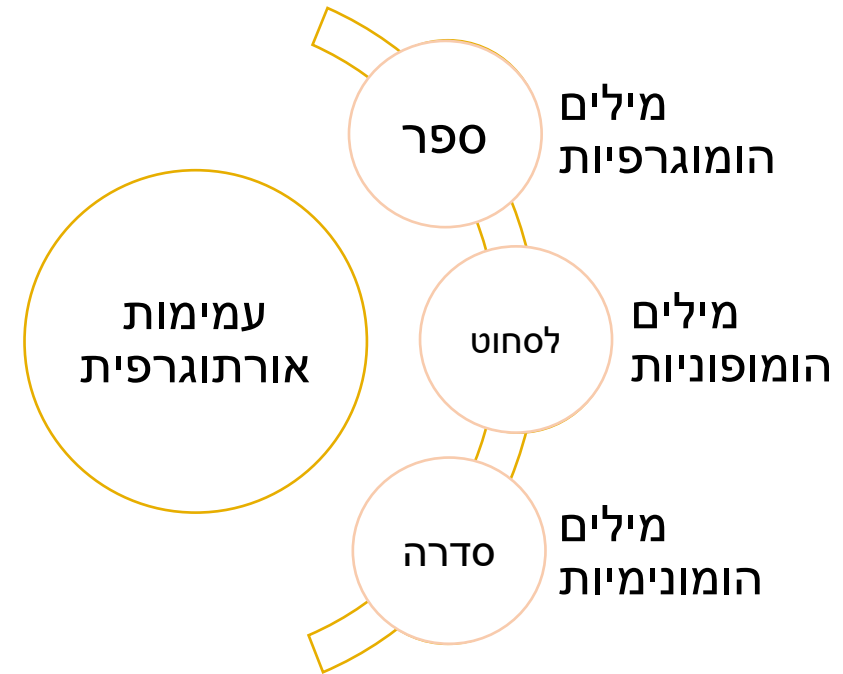

ייחודיות השפה העברית הכתובה

עמימות אורתוגרפית

✓ עמימות סמנטית

✓ עמימות פונולוגית

טום נפגש עם הנסיך

טום התעורר רעב ויצא לדרכו. הוא שוטט בעיר בבגדיו המרופטים ולא שם לב למתרחש סביבו. עוברים ושבים דחפו אותו ואחדים גערו בו, אך הוא נשאר שקוע בהרהוריו. כעבור זמן מה הגיע לארמון גדול ומפואר. הוא הביט בהתפעלות ונפעם מהמבנה הכביר, מאגפיו רחבי הידיים, מהשער המוזהב הענקי ומאריות האבן העצומים שמשני צדדיו.

בפתח השער המוזהב ניצבו שומרים חמושים גבוהים ודוממים, עטויים שריון פלדה נוצץ מכף רגל ועד ראש. לא רחוק מהארמון עמדו אנשים רבים והמתינו כדי להעיף מבט במישהו מבני המשפחה המלכותית.

טום חלף על פני השומרים בצעדים אטיים ומהוססים והתקרב אל השער. לפתע ראה מחזה מרהיב: מהעבר האחר של השער עמד נער חניני, בגדיו הנאים עשויים משי ותכשיטיו מתנוצצים, על ירכו חרב משובצת אבני חן, לרגליו מגפיים אדומים ולראשו כובע אדום מהודר. לידו עמדו משרתיו. הוא היה נסיך אמתני בלי צל של ספק.

טום התנשם מרוב התרגשות ועיניו נפערו בהשתאות. הוא השתוקק להתקרב אל הנסיך ולהתבונן בו. הוא הצמיד את פניו אל מוטות השער, אך כעבור רגע תפס בו אחד החיילים ביד גסה, השליך אותו לעבר הקהל ואמר: "הסתלק מכאן, קבצן שכמותך!"

ההמון הריע בלגלוג, אך הנסיך הבחין במתרחש, קפץ אל השער כשעיניו בורקות מכעס וקרא:

"אל תעז לפגוע כך בנער עני! פתח את השער והכניס אותו פנימה!"

ייחודיות השפה העברית הכתובה

כתיב מנוקד

✓ אורתוגרפיה שקופה / שטוחה

✓ פענוח פונולוגי

✓ אסטרטגית קריאה: התאמה גרפו-פונמית

תשתיות לקריאה

ידע אלפביתי

מודעות פונולוגית

זיכרון עבודה

שיום ושליפה

עיבוד טמפורלי

כתיב שאינו מנוקד

✓ אורתוגרפיה עמומה / עמוקה

✓ זיהוי אורתוגרפיה

✓ אסטרטגית קריאה: קריאה דרך המבנה המורפולוגי-דקדוקי, דרך ההקשר והתחביר.

תשתיות לקריאה

ידע לשוני

מודעות מורפולוגית

אנליזה מורפולוגית

תפקודים ניהוליים

תפקודים קוגניטיביים

בקרה

עכבה

גמישות קוגניטיבית

זיכרון עבודה

✓ ידע לשוני ומטה לשוני

✓ תפקודים רגשיים

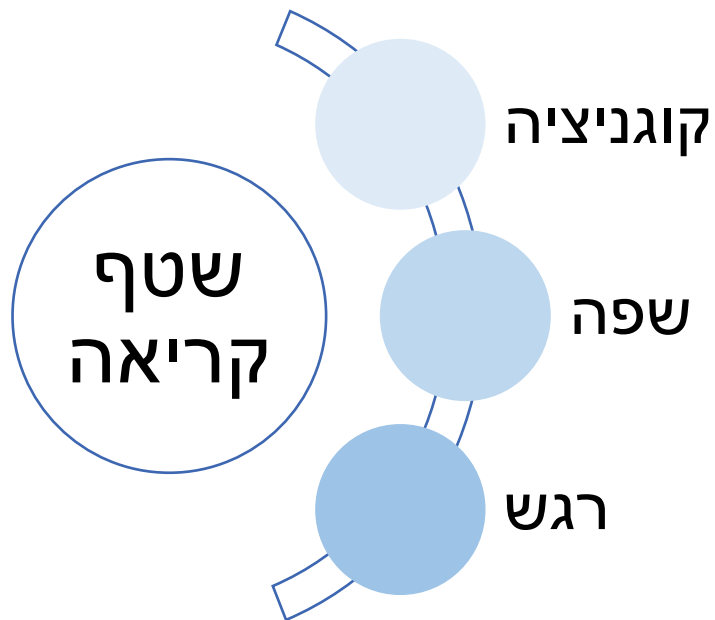
✓ תפקודים קוגניטיביים

הכללה, השוואה, למידה סטטיסטית, היסק

✓ תפקודים מטה קוגניטיביים-ניהוליים

עיכוב תגובה, גמישות קוגניטיבית, החזקה בזיכרון

עבודה, בקרה (הפעלת תהליכי "פיצוי")

○ התפתחות שטף קריאה – מעבר מקריאה פונולוגית לקריאה אורתוגרפית

○ גורמים המשפיעים על התפתחות שטף הקריאה

רגש

ויסות רגשי
תחושת מסוגלות
תפיסות ועמדות כלפי קריאה
מוטיבציה
התמדה, עמידות, מחוייבות

שפה

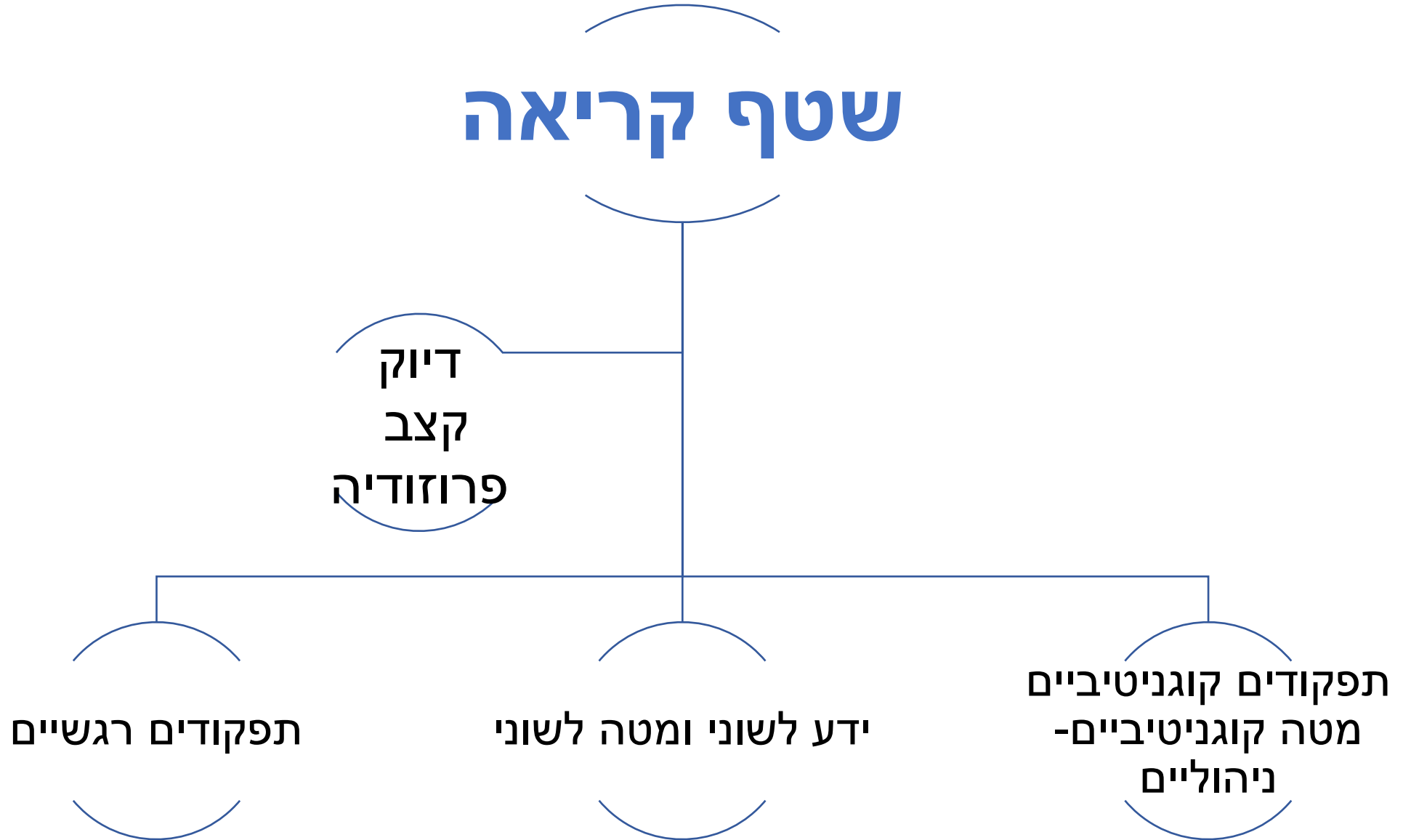
- ידע לשוני – מורפולוגי-דקדוקי, תחבירי, סמנטי
- ערנות מורפולוגית
- ניתוח מורפולוגי
- Morphological parsing
- "קילוף"

קוגניציה

- השוואה, אנלוגיה, הכללה (למידה סטטיסטית)
- תפקודים ניהוליים
- אינהיביציה=עיכוב תגובה
- זיכרון עבודה
- גמישות קוגניטיבית
- בקרה

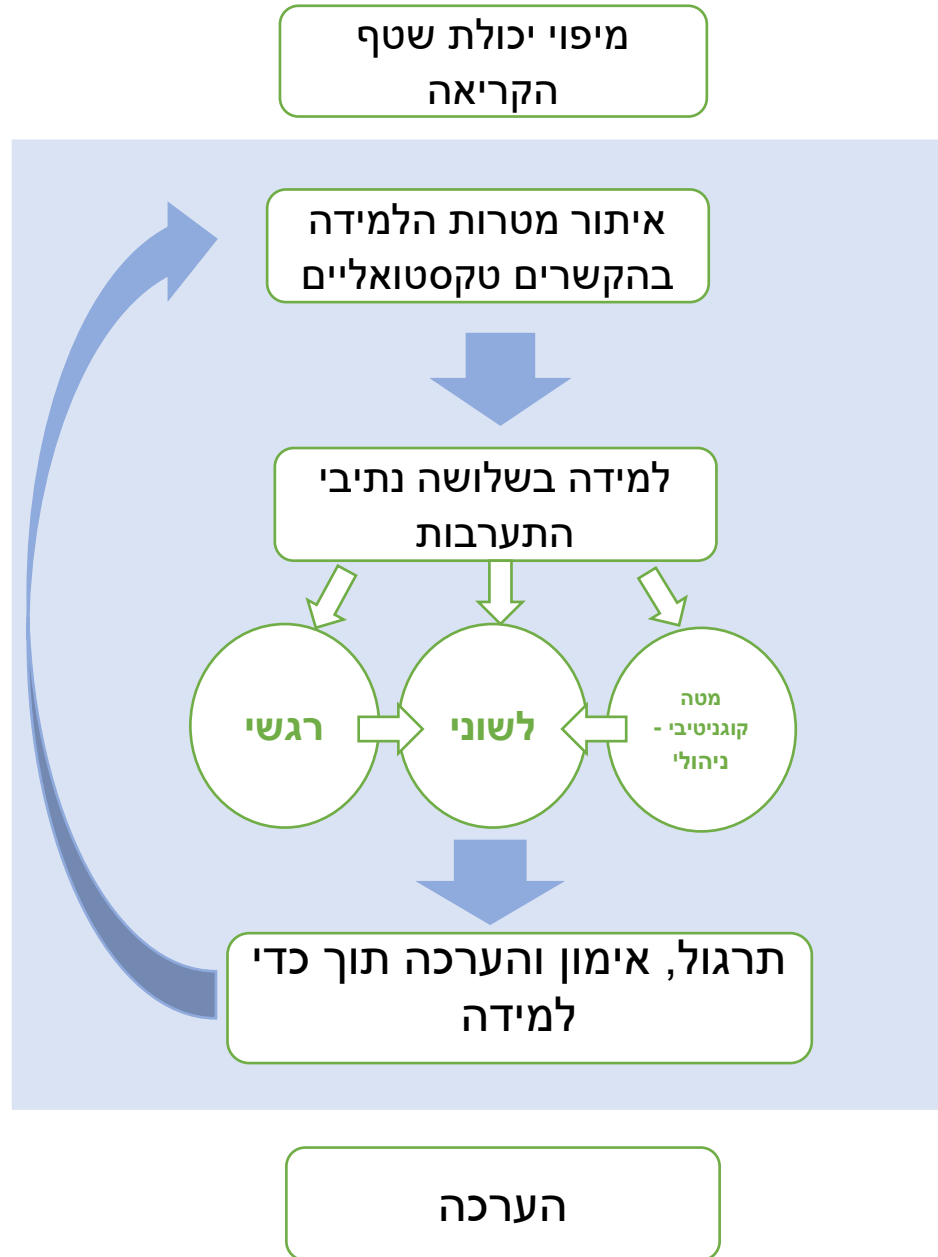
גורמים המשפיעים על התפתחות שטף הקריאה

מתוך: תוכנית "קול קורא" לקידום שטף הקריאה בבית ספר יסודי

מודל ההתערבות

הטקסט מהווה מצע להתערבות!

הטקסט כמצע להתערבות

דגשים!

- כל טקסט יכול להוות מצע להתערבות. המורה נדרש להפעיל מערך של שיקולי דעת בבחירת הטקסט שישמש מצע להתערבות לקידום שטף הקריאה!
1. הצבת מטרות בתחום שטף הקריאה ההולמות את סוגת הטקסט ומאפייניו.
 2. קביעת העיתוי לעיסוק בשטף הקריאה בתיהלוך הקריאה של הטקסט.
 3. בחירת הפרקטיקה להתערבות בהלימה למטרה, לסוגת הטקסט ולעיתוי במהלך השיעור.

דגשים!

העבודה על שטף קריאה תעשה בתוך הקשר טקסטואלי. חשוב לאפשר לילד לראות את המילים בתוך משפט, בתוך הקשר של תוכן ומשמעות. הקריאה מצריכה פעמים רבות הפעלת אסטרטגיות של הסתייעות בהקשר.

דגשים!

לתלמידים מתקשים רצוי להתחיל לעבוד עם שירים. בשירים ישנה חזרתיות רבה המקלה על הקריאה. חלק מהשירים מולחנים וניתן להסתייע בהאזנה לשיר בשלב טרום הקריאה.

דגשים!

אפשר לשהות בטקסט אחד מספר שיעורים ובכל פעם לעסוק בהיבט אחר של הקריאה. למשל:

- ✓ חקירת מילים
- ✓ חקירת משפטים
- ✓ הרחבת אוצר מילים
- ✓ קריאה חוזרת

מודל ההתערבות

מערך של שיקולי דעת דידקטיים ופסיכו-פדגוגיים

בחירת הפרקטיקה

בחירת העיתוי

שלוש תחנות זמן להתערבות

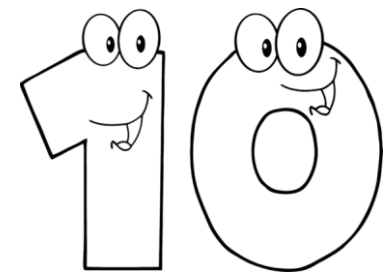
1. טרום קריאה
2. במהלך הקריאה
3. לאחר הקריאה

הצבת מטרות

שטף קריאה משרת את הבנת הנקרא לכן חשוב לעבוד על יכולת קריאת הטקסט לפני העמקה בו.

הטקסט כמצע לקידום מיומנויות שטף קריאה נאתר הזדמנויות בטקסט המאפשרות פיתוח מיומנויות ובסיסי ידע.

פרקטיקות לקידום שטף הקריאה

10 פרקטיקות שונות להתערבות.
לכל פרקטיקה מאפייני התערבות
ייחודיים לה.
חשוב לתת את הדעת לשתי סוגיות:

במרכז השיעור עומד הטקסט.
הטקסט מהווה מצע להתערבות.
מתי מתאים להפעיל את
הפרקטיקה?

איזו פרקטיקה מתאימה לקדם
כל אחד מרכיבי שטף הקריאה?
למשל: באיזו פרקטיקה נבחר
כדי לשפר את קצב הקריאה?

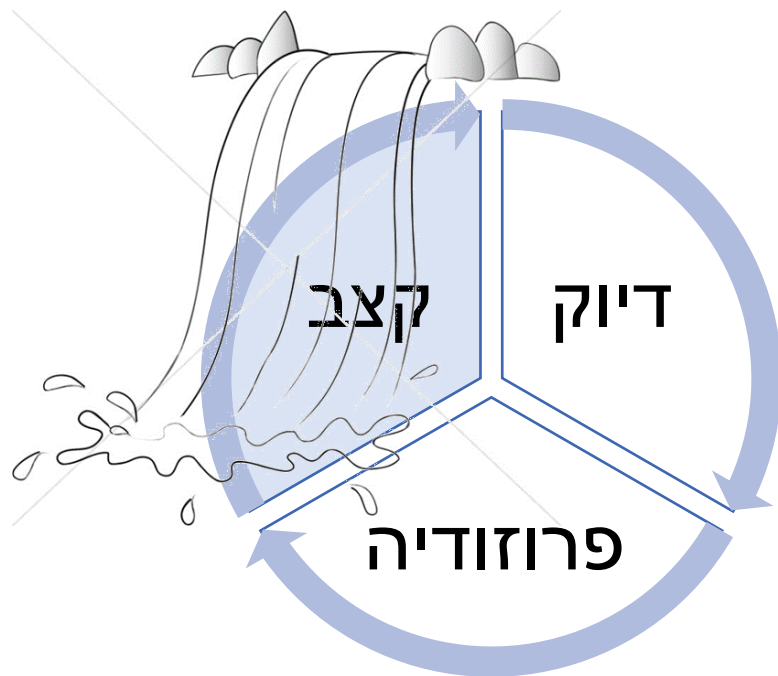
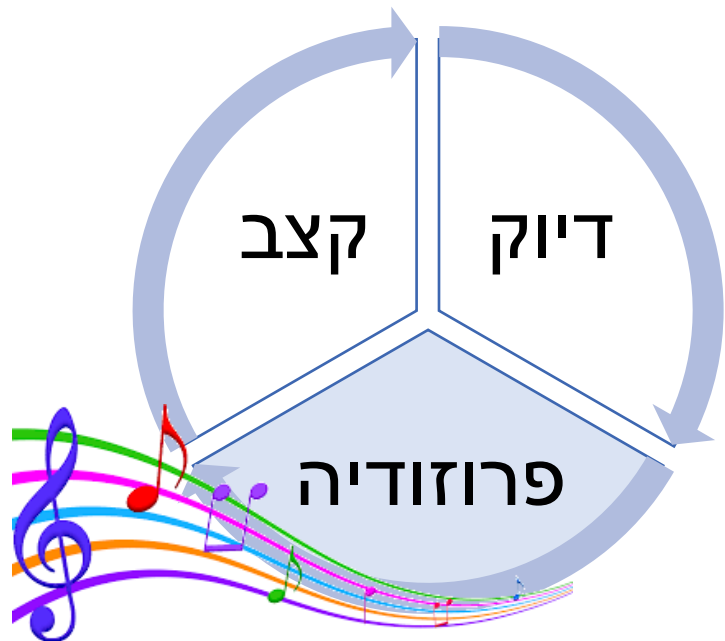
מיפוי הפרקטיקות לפי שלושה חלונות זמן להתערבות

- קריאה תיאטרלית
- הרחקה
- חקירת מילים
- איות
- בקרה עצמית
- חקירת משפט

- קריאה חוזרת
- הדגמה Modeling

- הטרמת תוכן
- אוצר מילים

לשיפור הפרוזודיה בקריאה:

- הדגמה Modeling
- קריאה חוזרת - קריאה בטנדו
- קריאה תיאטרלית
- חקירת המשפט
- בקרה עצמית ומשוב לתלמיד

שיפור קצב הקריאה:

- הדגמה Modeling
- טכניקות של קריאה חוזרת
- הטרמה - אוצר מילים
- ותוכן
- חקירת מילים וחקירת המשפט

שיפור הדיוק בקריאה:

- הדגמה Modeling
- חקירת מילים
- איות
- בקרה - ניתוח שגיאות ומשוב לתלמיד

דגשים דידקטיים ופסיכו-פדגוגיים

ארגון לומדים

- קבוצות הטרוגניות בחברותא או בשלשות
- קבוצות הומוגניות – Ad hoc

- שיתוף התלמיד במטרות
- ארגון לומדים
- תרגול אינטנסיבי
- שיח מטה לשוני
- מישוב התלמיד – דיאלוגיות ורפלקטיביות

תרגול אינטנסיבי

שילוב משחוק בלמידה
גיוון ההתנסויות

שיח מטה לשוני

- הגברת מודעות והערנות של התלמיד
- הבניית ידע אלפביתי ואורתוגרפי
- הרחבת ידע לשוני
- בניית סכמות - הכללות

השיח המטה הלשוני

לשיח המטה לשוני תפקיד משמעותי בשיפור תהליכי הקריאה.
שיח העוסק בניתוח מבנה המילה/המשפט.
חקירה של המילה ושל המשפט.

תהליך הלמידה המתרחש כאן הינו **תהליך אינדוקטיבי** מהפרטים
אל הכללת העיקרון.
יישום ידע לשוני בהקשרים חדשים.

- ✓ **מגביר את המודעות** הלשונית והמטה לשונית של הלומד.
- ✓ **הוראה מפורשת** של ידע לשוני
- ✓ **מאפשר המשגה** של החוק או התופעה הלשונית המחזקת את הייצוגים האורתוגרפיים של מילים וחלקי מילים בזיכרון מנטאלי.

מתיישב עם הגישה המתוארת
בת"ל -

מן הלשון אל הטקסט ומן
הטקסט אל הלשון

שילוב משחק בלמידה

לתרגול ולאימון –

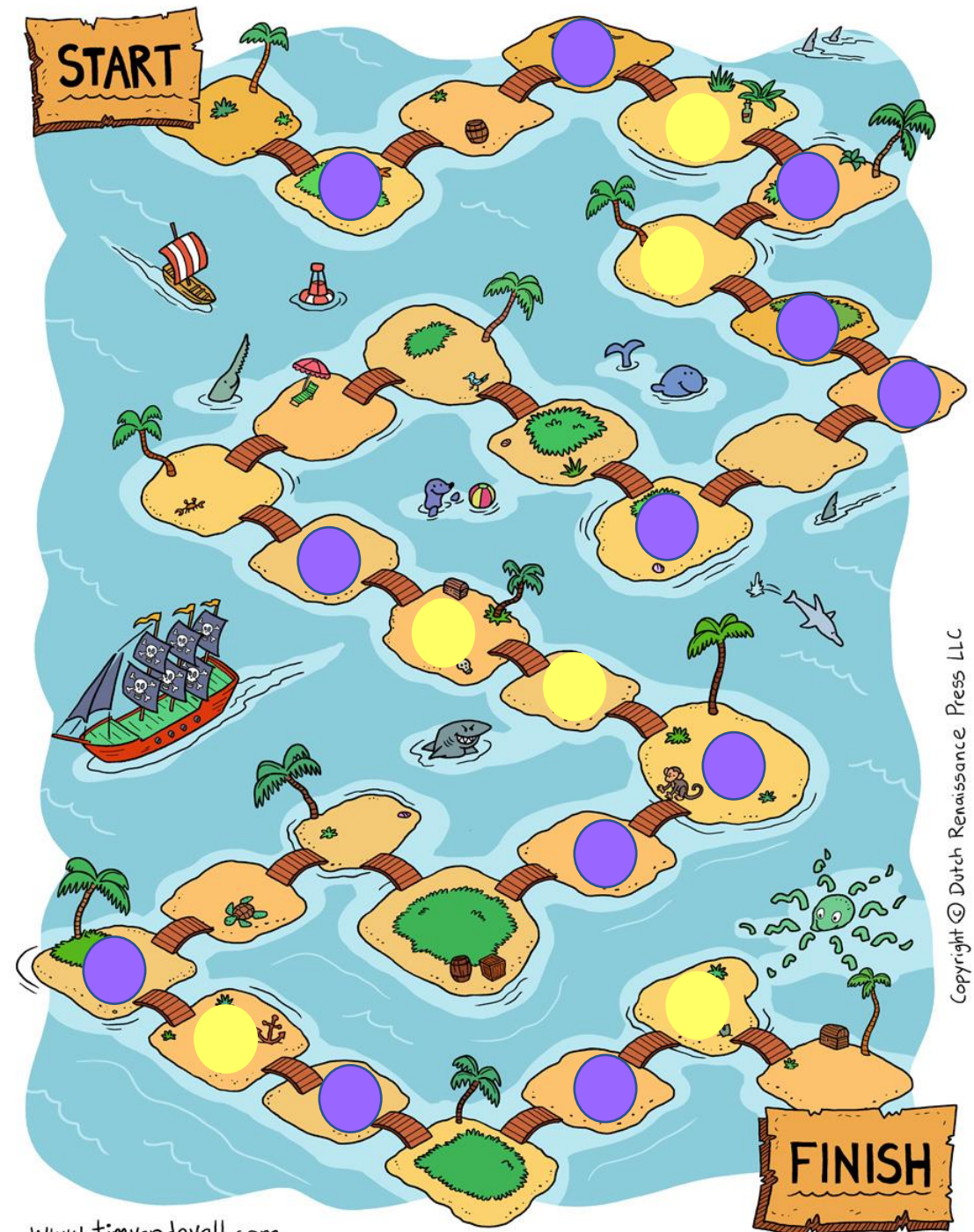
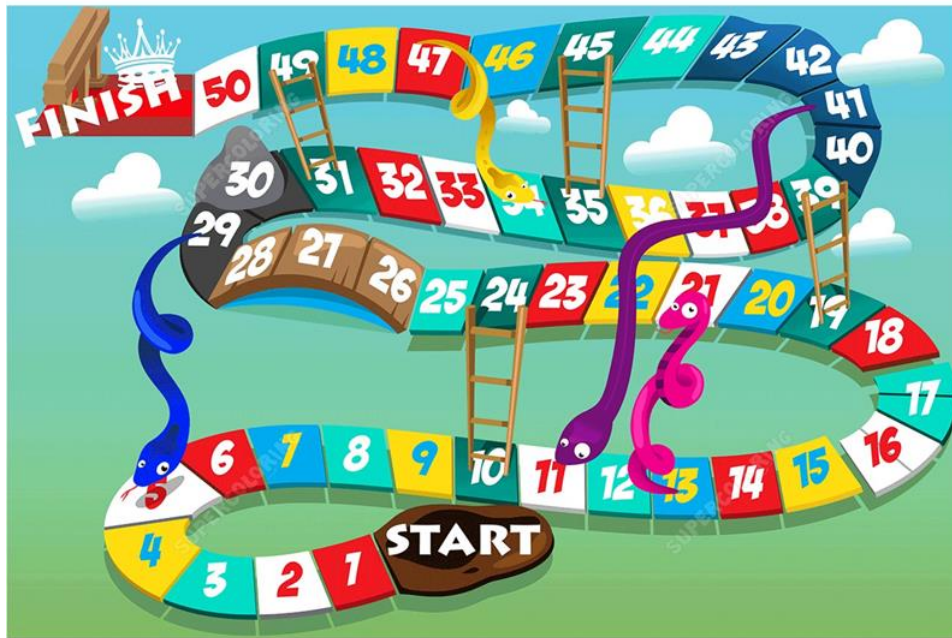
✓ חקירת מילים

✓ ידע לשוני

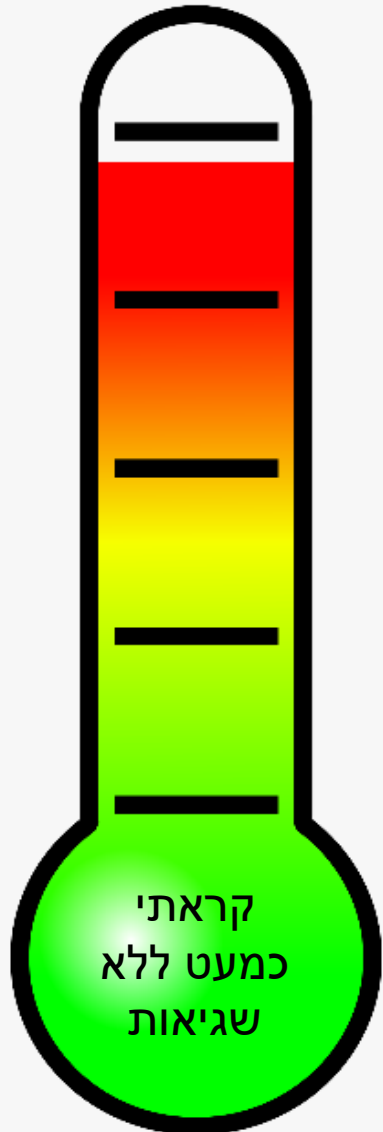
✓ קריאה חוזרת

✓ איות

✓ אוצר מילים

מד דיוק

מד מהירות

דגשים דידקטיים ופסיכו-פדגוגיים

- המורה והתלמיד מחזיקים את המטרה
- הזמנה לרפלקציה – הוראה דיאלוגית ורפקלקטיבית
- מדידה, תיעוד – מגמות שיפור

התנסויות המקדמות ידע לשוני ומטה לשוני

- למידה מפורשת של ידע לשוני
- הלימוד השיטתי של רכיבי הלשון וביסוס ידע זה ייעשה בהקשרים טקסטואליים כתובים (ודבורים) תוך הדגשת התפקידים שהרכיבים ממלאים בהקשרים אלה.
- איתור הזדמנויות להרחבת ידע לשוני בזיקה לשטף קריאה ולהבנת הנקרא בגישת: 'מהטקסט אל הלשון ומן הלשון אל הטקסט'
- תרגול והתנסויות חוזרות – משלבות למידה בחברותא קלוז!
- חקירת מילים בהקשרים טקסטואליים שונים
- חקירת משפטים בהקשרים טקסטואליים שונים
- תמרון מילים
- מְשַׁחֵק ידע לשוני – משחקי מסלול, משחקי קלפים ועוד...
- הכללה והמשגה
- ניתוח שגיאות
- איות